

Katsauksia.

»Sua runot viehtää, nuori mies. . .»

E. A. Saarimaata mainittaessa tulee jokaisen mieleen ennen muuta hänen toimintansa suomen kielen oikean käytön opastajana. Vaikka hyvin tiedetäänkin, että »Kielenoppaan» maineikas tekijä on myös »Kalevalan selitysten» laatija, ei varsinaisia kansanrunousmiehiä lukuun ottamatta monikaan todennäköisesti tule pitäneeksi muistissaan sitä tosi-seikkaa, että viimeksimainittu kirja, tekijänsä kansanrunoudentutkimuksen alaan liittyvistä julkaisuista tunnetuin, ei suinkaan ole laatuaan ainoa hänen tuotannossaan ja että se pohjautuu varsin pitkäaikaiseen harrastukseen. On siksi näin sopivan tilaisuuden tullen paikallaan muistella hänen suorittamansa työn tätäkin puolta, erikoisesti hänen toimintaansa kansanrunouden tallentajana.

Varsinaissuomalaisen Osakunnan jouluksi 1912 julkaisemassa vihkosessa »Tervehdys Kotiseudulle» on muudan kirjoitus, jonka nimi on »Kansanrunouden kerääjän vaikutelmia Varsinais-Suomesta». Sen alkupuolelta ovat luettavissa mm. seuraavat lauseet:

»Jo tämä kaunis menneisyys, joka kansanrunouden keräyksellä on Suomessa takanaan, antaa tälle työlle vielä nykyäänkin kauniin isänmaallisen leiman. Tuo esi-isien henkinen perintö tuntuu ikäänkuin pyhäältä. Tuntee olevansa velvollinen tekemään jotakin niitten jäännösten pelastamiseksi, jotka ovat iäksi katoamaisillaan. Herää mielessä kuvitelma: samoilla kuin Lönnrot Suomen saloseutuja, kansan hengen kauneimpia saavutuksia ilmoille saatellen, Runebergin tavoin saada kansanmiesten parhailta tunnus:

'Sua runot viehtää, nuori mies,
ja muistot, muinaistyöt',

siinä ihanteellista työtä keskellä ajan arkipäiväisiä harrastuksia. Ja kerätä kansanrunoutta tähän asti laiminlyödyllä alueella, Varsinais-Suomessa, vanhojen kirkkojen ja herraskartanoitten ja satukirja-kaupunkien maakunnassa, joka on niin monen monen vanhan suomalaisen runoaiheen kehto, — siinä kaunis ja kiitollinen tehtävä. Tämäntapaisin miettein ryhdyin eräänä kesänä vartavasten keräämään kansanrunoutta kotimaakunnassani.»

Kirjoituksen alla on nimi E. A. Saarimaa.

Hänen nuorekkaan intomieliset sanansa on ollut syytä lainata tähän, koska ne ovat erittäin luonteenomaiset ja valaisevat, eivät ainoastaan tässä yksityistapauksessa, vaan yleisemmältäkin kannalta katsoen. Niistä huokuu harvinaisen aitona ja puhtaana juuri se romanttis-isänmaallinen henki, jonka voimasta meidän suunnattoman laajat ja arvokkaat kansanrunouskokoelmamme on kerätty, se henki, joka elähdytti myös nuorta Gottlundia, nuorta Lönnrotia, nuorta Europaeusta ja monia muita.

Alkusanoja seuraavassa eloisassa ja monta arvokasta kansanperinteen elämää valaisevaa huomiota sisältävässä kuvauksessaan kirjoittaja kertoo kesällä 1909 kaikkiaan neljäntoista Varsinais-Suomen pitäjään Suomalai-

sen Kirjallisuuden Seuran stipendiaattina suorittamastaan puolitoista kuukautta kestäneestä keräysmatkasta. Tällöin hän ei enää ollut liikkeellä ensikertalaisena. Ylioppilas Eemil Saarimaa oli jo saman vuoden alussa luovuttanut Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon kokoelman, joka sisälsi hänen joululoman aikana kotipitäjästään Mynämäestä keräämiään sananlaskuja 1120 sekä satuja, tarinoita, runoja, lauluja, loitsuja, taikoja, uskomuksia ja leikkejä yhteensä 413. Keräelmät oli arvosteltu hyväksi, koska hän sananlaskuistaan oli saanut 15 ja muista aineksistaan 80 markan kirjapalkinnon. Kun E. A. Saarimaa — silloin jo maisteri — v. 1910 jätti stipendimatkinsa tulokset arkistoon, niiden numeromäärä oli huomattavan suuri: yhdessä hänen viimeisen, v. 1911 saapuneen lähetyksensä kanssa kokoelmat käsittävät kaikkiaan 3464 numeroa, niistä satuja ja tarinoita 263, runoja, lauluja, loitsuja, taikoja, uskomuksia ja leikkejä 1356, sananlaskuja 1737 ja arvoituksia 108. Lisäksi hän on vielä kesällä 1912 Suomalais-ugrilaisen Seuran stipendiaattina kerännyt liiviläisten kansanperinnettä näiden keskuuteen E. N. Setälän seurassa tekemällään matkalla. Sen tuloksista hän on julkaissut näytteitä v:n 1914 Virittäjässä, kirjoituksessaan »Liiviläisten mytologisia uskomuksia».

E. A. Saarimaa laati v. 1914 osakuntansa »Lännetär»-albumiin arvokkaan, suuritöisen ja huolellisen katsauksen, nimeltä »Varsinais-Suomen kansanrunouden keräyksestä». Sen alkuun hän kirjoitti: »Se aika on jo mennyt, jolloin Turun seutu oli paras». Nämä sanat, samoin kuin edellä mainittu matkakertomus, kuvaavat hänen suhtautumistaan sekä Varsinais-Suomen kansanrunouteen yleensä että omiin kokoelmiinsa. Kirjoittaja oli, niinkuin on luonnollistakin, varauksettomasti omaksunut Kaarle Krohnin hiljattain esittämän käsityskannan, jonka mukaan suuri osa muinaisrunostoamme oli syntynyt Lounais-Suomessa. Tuntien ymmärrettävää ja aiheellista ylpeyttä kotiseutunsa ikivanhoista, kunniaakkaista perinteistä hän tähdensi, että Varsinais-Suomi aikoinaan oli ollut kansanrunoudenkin puolesta hyvin huomattava, ehkäpä paras Suomen maakuntien joukossa. Hän kuvitteli mielessään, miten sielläkin oli kerran vanha suomalainen runo soinut täyteläisenä. »Se on kaikunut talonpojan tuvassa, kun on hämärän aikaa vietetty ja pidetty pitkiä puhteita, ja ehkä vielä sointuvampana maakunnan monissa aateliskartanoissa, joissa 'yljän kilpi kullan kiilsi'.»

Nuori ylioppilas oli tällaisten romanttisten kuvitelmiensä vallassa lähtenyt kotimaakuntaansa keräämään muinaisrunoja. Hän oli odottanut löytävänsä sieltä vielä edes jäännöksiä menneestä, rikkaasta kukoistuksesta. Kun ei niitä siellä ollut, hän oli pettynyt. Hän valitti, että vanha runo oli ehtinyt Varsinais-Suomesta hävitä jäljettömiin ennen keräysten aloittamista, ja piti omaa saalistaan vähäpätöisenä.

Tämä on turhaa vaatimattomuutta. Tosiasiahan on, että Lounais-Suomen kauan läntisen vaikutuksen kohteena olleen vanhan kulttuuriseudun etnologian koko rakenne on aivan toinen kuin niiden alueiden, joista muinaisrunoutta on saatu talteen. Tämä ei suinkaan merkitse, että henkinen perinne siellä olisi köyhempää kuin idässä — asian laita on pikemminkin päinvastoin. Se käy hyvin selville mm. E. A. Saarimaan erinomaisista kokoelmista, joille niiden kerääjä itse ei antanut niiden ansaitsemaa

arvoa, koska hän oli pyrkinyt Varsinais-Suomesta etsimään muuta kuin mitä sieltä oli aihetta etsiä.

Ne kaksi vankkaa sidosta, jotka Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistossa muodostavat nyt kysymyksessä olevat kokoelmat, antavat hyvän yleiskatsauksen Varsinais-Suomen kansanperinteseen, jonka kaikki puolet ovat siinä tasapuolisesti edustettuina. Tarkastelijan huomio kiintyy erikoisesti viisaisiin, huumorin kyllästämiin sananlaskuihin ja runsaaseen, arvokkaaseen, maakunnalle luonteenomaiseen tarinastoon. Kokoelmien käyttäjä toteaa hyvin pian, että nämä murteen ja kansan tarkan tuntijan, taitavan ja huolellisen merkitsijän pikakirjoituksella tuoreina, luontevina ja aitoina paperille panemat ja osittain foneettista transskriptiota käyttäen puhtaaksikirjoittamat muistiinpanot ovat erinomaisen korkeata luokkaa. Ei voi muuta kuin valittaa, että niiden tekijä ei jatkanut työtänsä. Jo näinkin tutkimus saa kiittää häntä monipuolisimpiin ja luotettavimpiin kuuluvasta Lounais-Suomen kansanperinteen keräelmästä.

Kerääjä ei löytänyt paljoakaan muinaisrunoja ja loitsuja — Varsinais-Suomesta todella tavoitettavissa olevat hän kyllä löysi jotenkin kaikki — mutta hän löysi ja merkitsi muistiin sen kansanrunouden, jota hänen keruualueellaan oli, ja hän antoi siitä täydellisen ja tarkan kuvan. Huolimatta hänen omasta kaihomielisestä huokauksestaan: »Se aika on jo mennyt, jolloin Turun seutu oli paras», me voimme siksi häneen itseensä sovitaa ne sanat, jotka hän on lausunut Varsinais-Suomessa suoritetusta kansanrunouden keräyksestä yleensä: »Se työ on nytkin kaunis katsella».

Jouko Hautala.